

საავტორო სამართლის ტრანსფორმაცია პოსტსაბჭოთა ქვეყნებში: პრობლემური ასპექტები

გიორგი მესხი

შესავალი

პოსტსაბჭოთა ქვეყნებში უკანასკნელი ათწლეულების განმავლობაში მიმდინარე საკანონმდებლო ცვლილებები და რეფორმები შესამჩნევი დინამიურობით ხასიათდება. აღნიშნული რეფორმების ფარგლებში მოხდა საავტორო სამართლის ტრანსფორმაციაც საბჭოური სისტემიდან თანამედროვე დასავლური სტანდარტებისკენ. ხსენებული პროცესი, შედარებით ანალიზთან ერთად, საჭიროებს ერთიან ობიექტურ განხილვას, რის საფუძველზეც გამოვლინდება საავტორო სამართლის ტრანსფორმაციის თავისებურებანი პოსტსაბჭოთა სივრცეში და ასევე ცალკეული რეკომენდაციები მომავალი რეფორმებისთვის. წინამდებარე ნაშრომში, შედარებითი ანალიზის საფუძველზე, განხილულია პოსტსაბჭოთა ქვეყნებში საავტორო სამართლის ტრანსფორმაციის ცალკეული ეტაპები.

გარდამავალ პერიოდში მყოფი ქვეყნების კანონმდებლობების განვითარება განსაკუთრებული თავისებურებით ხასიათდება. ეს თავისებურება უფრო მეტად ვლინდება ისეთ განსხვავებულ სამართლებრივ სისტემებს შორის ტრანსფორმაციისას, როგორიცაა ერთი მხრივ – საბჭოური და მეორე მხრივ, თანამედროვე დასავლურ სტანდარტებზე მორგებული საავტორო სამართალი. ხსენებული ტრანსფორმაციის პროცესის თავისებურებათა გამოსავლენად, შედარებითი ანალიზისთვის, *საქართველოსთან* ერთად ნაშრომში მოყვანილია შემდეგი ქვეყნების კანონმდებლობის ანალიზი: *მოლდოვა* და *უკრაინა*. ორივე მათგანი არჩეულია როგორც ევროპულ კავშირთან ასოცირების შეთანხმების მონაწილე ქვეყნები (პოლიტიკურ კონტექსტში); *სომხეთი* და *ზერბაიჯანი*, როგორც სამხრეთ კავკასიის ქვეყნები (გეოგრაფიულ კონტექსტში); ასევე *რუსეთის ფედერაცია*, რომლის საავტორო კანონმდებლობაც გადამწყვეტ როლს ასრულებდა საბჭოური საავტორო სამართლის განვითარებაში (ისტორიულ კონტექსტში).

იმ ქვეყნებში, რომლებიც საბჭოთა კავშირის შემადგენლობაში შედიოდნენ, ხოლო ამჟამად ევროპული კავშირის სამართლებრივი ნორმების და სტანდარტების იმპლემენტაციას ესწრაფვიან, საავტორო სამართლის (ისევე, როგორც, ზოგადად, კანონმდებლობის) განვითარება ხდებოდა ორ ურთიერთდაპირისპირებულ სისტემებს შორის წინააღმდეგობის ნიადაგზე, რამაც განაპირობა საკუთრივ განვითარების პროცესის თავისებური ხასიათი. აღნიშნულმა წინააღმდეგობებმა მნიშვნელოვანი ზეგავლენა მოახდინეს ხსენებული ქვეყნების საავტორო კანონმდებლობებზე მათი შემუშავების პროცესშიც და ახლაც შესამჩნევ გავლენას ახდენენ მათზე. შესაბამისად, იმისთვის რომ ავხსნათ პოსტსაბჭოურ ქვეყნებში საავტორო სამართლის განვითარების ლოგიკა, კრიტიკულად უნდა შევაფასოთ მისი განვითარების ცალკეული ეტაპები.

ჩვენს მიერ ჩამოთვლილ ქვეყნებში (გარდა რუსეთის ფედერაციისა, სადაც პირველი საავტორო კანონი 1828 წელს იქნა მიღებული)¹ საავტორო სამართალმა განვითარების შემდეგი ეტაპები გაიარა: საბჭოური საავტორო სამართალი (რომელსაც თავის მხრივ განვითარების სხვადასხვა საფეხურები ახასიათებდა), გადასვლა კომუნისტურიდან დასავლურ სამართლებრივ სისტემაზე, ეროვნულ საავტორო კანონმდებლობათა განვითარება და ევროპული კავშირის საავტორო სამართლის დანერგვა აღნიშნულ ეროვნულ კანონმდებლობებში. შესაბამისად, ქვემოთ წარმოდგენილი იქნება განვითარების ამ ოთხივე საფეხურის მიმოხილვა.

2. საბჭოური საავტორო სამართლის პრობლემური ასპექტები

ორი ურთიერთსაპირისპირო შეხედულება თან სდევს საბჭოურ საავტორო სამართალს იმ ქვეყნებში, სადაც იგი დაინერგა და განვითარდა: მას ან აქებ-ადიდებენ, ან საერთოდ უგულებელყოფენ. საბჭოთა კავშირის დაშლამდე საბჭოურ საავტორო სამართალს ხოტბას ასხამდნენ, როგორც ერთადერთ მართებულ სისტემას, რომელიც საავტორო უფლების „კაპიტალისტურ“

¹ Herceg Westren M.: The Development and Debate Over Copyright in Imperial Russia, 1828-1917, in: Russian History, 2003, Vol.30 (1-2), 146.

გაგებას ეწინააღმდეგებოდა. სამაგიეროდ, საბჭოთა კავშირის დაშლას მოჰყვა საბჭოური საავტორო სამართლის მკაცრი კრიტიკა, როგორც „თავისუფალი ეკონომიკისთვის იდეოლოგიურად მიუღებლისა“² და შესაბამისად, მისი უგულებელყოფა. როგორც ვხედავთ, საავტორო სამართლის მიმართ დამოკიდებულება რადიკალურად იცვლება ორთოდოქსულ-კომუნისტურიდან ორთოდოქსულ-ნეოლიბერალური, საბაზრო ეკონომიკაზე დაფუძნებული ხედვისკენ. ამ ორივე შეხედულებას ის პრობლემური თვისება აქვს, რომ ორივე უდავო ჭეშმარიტებად მიიჩნევს თავისთავს. საბჭოთა საავტორო სამართლის დაბალანსებული და ობიექტური ანალიზი ძალზე იშვიათად ხდება და ძირითადად ისიც პოსტსაბჭოური სივრცის გარეთ.³ მეორე მხრივ, ამგვარი ობიექტური ანალიზი შიდა პერსპექტივიდან საჭიროა იმისთვის, რომ შეფასდეს, აიხსნას და განისაზღვროს საავტორო სამართლის განვითარება როგორც წარსულში, ასევე მომავალში.

ამთავითვე უნდა აღინიშნოს, რომ თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკის რადიკალურ-მემარჯვენე გააზრება არ უნდა ვაქციოთ იმ ერთადერთ საზომად, რომელსაც დავეყრდნობით საბჭოთა საავტორო სამართლის კრიტიკისას. ხსენებული რადიკალური ხედვა დომინირებდა პოსტსაბჭოურ ქვეყნებში საბჭოთა კავშირის დაშლის პირველ ხანებში, როდესაც „გამარჯვებული“ საბაზრო-ეკონომიკური იდეოლოგიის კვარცხლბეკიდან აფასებდნენ ახლად „დამარცხებულ“ კომუნისტურ სისტემას⁴. თუმცა, გამარჯვების ეს ეიფორია საგრძნობლად მინელდა უკანასკნელ წლებში, რაც გვიადვილებს იმის გააზრებას, რომ თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკა სულაც არაა ერთადერთი პერსპექტივა, რომლითაც უნდა მოხდეს საავტორო სამართლის შეფასება; რომ საბჭოური საავტორო სამართლის გასაკრიტიკებლად სხვა არაერთი ხედვაც არსებობს, თვით მარქსისტული ხედვის ჩათვლით. ამ თვალსაზრისით, საბჭოური საავტორო სამართლის თვითწინააღმდეგობრივი ხასიათი

² დამუკაშვილი დ., „საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ“ საქართველოს კანონის კომენტარი (რედ. ლადო ჭანტურია), თბილისი, 2003, 12.

³ I. e. Rajan M. T. S.: Copyright and Creative Freedom: A study of post-socialist law reform, Routledge 2006.

⁴ Rajan M. T. S.: Copyright and Creative Freedom: A study of post-socialist law reform, Routledge 2006, 59.

კრიტიკის პირველი ობიექტია. წინააღმდეგობა თვით იმ კომუნისტური იდეოლოგიისადმი, რომელსაც მიეკუთვნებოდა საბჭოთა კავშირის სამართლებრივი სისტემა, აშკარა გახდა მისი განვითარების დასაწყისშივე, რამაც, ათწლეულების მანძილზე, მზარდი ხასიათი შეიძინა.

2.1. საბჭოთა საავტორო სამართლის განვითარების პირველი ეტაპი

საბჭოთა საავტორო სამართლის განვითარება შეიძლება დაიყოს ორ ეტაპად. თავდაპირველად, ოქტომბრის რევოლუციიდან ორიოდე თვეში, 1917 წლის 29 დეკემბერს, მიღებულ იქნა პირველი საბჭოური საავტოროსამართლებრივი დადგენილება – „სახელმწიფო გამომცემლობის შესახებ“.⁵ საბჭოთა საავტორო სამართლისთვის დამახასიათებელმა თვისებამ — კომუნისტური იდეოლოგიიდან გადახრამ, თავი იჩინა ოქტომბრის რევოლუციის მომდევნო წლებშივე. მარქსის თანახმად, სამართალიც⁶ და საკუთრებაც⁷ — ორივე კაპიტალიზმის მიერაა შექმნილი და ინსტრუმენტებად გამოყენებული, რის გამოც კომუნისტურ საზოგადოებაში ორივე მათგანი უნდა აკრძალულიყო. მიუხედავად ამისა, გარკვეული პერიოდი უნდა ყოფილიყო კომუნისტურ წყობაზე თანდათანობით გადასვლისთვის.⁸ რომლის განმავლობაშიც კანონმდებლობის არსებობა დასაშვები იქნებოდა, ოღონდ პროლეტარიატის რევოლუციური დიქტატურის პირობებში.⁹ თუმცა არც მარქსს, არც ენგელსს მიუთითებიათ, სადამდე უნდა გაგრძელებულიყო ეს გარდამავალი პერიოდი, ან ხსენებულ „რევოლუციურ

⁵ Levitsky S. L.: Introduction to Soviet Copyright Law, Status Juris: End 1962, in: Law in Eastern Europe, A series of publications issued by the Documentation Office for East European Law University of Leyden, edited by Z. Szirmai, A. W. Sythoff, Leyden 1964, 28.

⁶ Marx K. / Engels F.: Manifest der Kommunistischen Partei, Dietz Verlag Berlin 1950, 27.

⁷ იყე, 24.

⁸ Engels F.: Grundsätze des Kommunismus : eine gemeinverständliche Darlegung von Friedrich Engels / Aus dessen Nachlaß hrsg. von Eduard Bernstein, Buchhandlung Vorwärts Paul Singer GmbH, Berlin 1914, 26.

⁹ Marx K.: Kritik des Gothaer Programms, Neu durchgesehene und vermehrte Ausgabe, Verlag Neuer Weg GmbH, Berlin 1946, 29.

დიქტატურას“ სადამდე უნდა ეარსება. ამიტომაც, ოქტომბრის რევოლუციის მიერ წამოჭრილი ამგვარი პრაქტიკული საკითხების წინაშე მდგარმა ლენინმა შეიმუშავა თეორია, რომლის თანახმადაც კომუნიზმს აქვს ცალკეული ეტაპები, სანამ მიაღწევდეს სახელმწიფოს საბოლოოდ გაუქმებას;¹⁰ ამ ეტაპების გადალახვამდე საჭირო იყო სამართლებრივი კონტროლი¹¹ „იძულებითი მექანიზმის, ანუ სახელმწიფო მანქანის“¹² მეშვეობით. შესაბამისად, საბჭოური სამართლის არსებობა, საავტორო სამართლის ჩათვლით, გამართლებული იყო სახელმწიფოს მიერ სამართლებრივი კონტროლის ფარგლებში. რამდენადაც კერძო საკუთრების არსებობა კომუნისტური იდეოლოგიისთვის კატეგორიულად მიუღებელი იყო,¹³ საავტორო სამართლის საბჭოური კონცეფცია დაეფუძნა არა საკუთრების მატერიალურ უფლებას, არამედ „მორალურ უფლებებს“.¹⁴ ამგვარი ხედვის თანახმად, 1925 წელს შემოღებულ იქნა საავტორო სამართლის ფუძემდებლური პრინციპები, ხოლო მათ საფუძველზე „მოკავშირე“ რესპუბლიკებმა მიიღეს თავიანთი საავტორო კანონები,¹⁵ რომლებიც ძალაში რჩებოდნენ 1961 წლამდე.

2.2. საბჭოთა საავტორო სამართლის განვითარების მეორე ეტაპი

საბჭოური საავტორო სამართლის განვითარების მეორე ეტაპი დაიწყო სამოქალაქო კანონმდებლობის ახალი ფუძემდებლური პრინციპების მიღებასთან ერთად და გაგრძელდა საბჭოთა

¹⁰ Lenin V. I.: *State and Revolution*, Annotated and Introduced by Todd Chretien, Haymarket Books, Chicago, Illinois, 2014, 121.

¹¹ Mamlyuk B. N.: *Russia & Legal Harmonization: An Historical Inquiry in to IP Reform As Global Convergence and Resistance*, in: *Washington University Global Studies Law Review*, Volume 10, Issue 3, 2011, 540-541.

¹² Lenin V. I.: *State and Revolution*, Annotated and Introduced by Todd Chretien, Haymarket Books, Chicago, Illinois, 2014, 67.

¹³ Marx K. / Engels F.: *Manifest der Kommunistischen Partei*, Dietz Verlag Berlin 1950, 24.

¹⁴ Rajan M. T. S.: *Copyright and Creative Freedom: A study of post-socialist law reform*, Routledge 2006, 148.

¹⁵ Levitsky S. L.: *Introduction to Soviet Copyright Law*, Status Juris: End 1962, in: *Law in Eastern Europe*, A series of publications issued by the Documentation Office for East European Law University of Leyden, edited by Z. Szirmai, A. W. Sythoff, Leyden 1964, 34.

კავშირის შეერთებით საავტორო უფლებათა მსოფლიო კონვენციასთან 1971 წელს, რისთვისაც საჭირო გახდა ძირეული ცვლილებანი საბჭოურ საავტორო კანონმდებლობაში. ეს ცვლილება გამოხატავდა მნიშვნელოვან კომპრომისს დასავლური „კაპიტალისტური“ სტანდარტების მიმართ, ანუ გადახრას საავტორო უფლების საბჭოური კონცეფციიდან. ამგვარმა კომპრომისებმა ცხადყოფს, რომ ნაწინასწარმეტყველებ კომუნისტურ წყობილებაზე გადასვლის მაგივრად, საბჭოთა კავშირი უფრო და უფრო მეტ დათმობაზე მიდიოდა მოწინააღმდეგე დასავლური სისტემის წინაშე და ნებდებოდა მას. სწორედ ამგვარმა ცვლილებებმა განაპირობეს საბჭოური საავტორო სამართლის გაუგებარი და თვითწინააღმდეგობრივი ხასიათი, რადგან დასაწყისში იგი ესწრაფვოდა იდეალად დასახულ კომუნისტურ წყობას, თუმცა შემდეგში კაპიტალიზმის წინაშე დამარცხება გამოაცხადა. „კომუნიზმის უფრო მაღალი დონის“¹⁶ და „სახელმწიფოს საბოლოოდ გაუქმების“¹⁷ მაგივრად საბჭოთა სისტემა გადარჩენასლა ესწრაფვოდა კომპრომისების გზით, რომელშიც შედიოდა შემდეგი მანევრი: საბჭოთა კავშირი მანამდე, ვიდრე მიღებული იქნებოდა „პარიზის ცვლილებები“, 1971 წელს საავტორო უფლებათა მსოფლიო კონვენციას მიუერთდა. იგი უფრო მეტ ექსკლუზიურ უფლებას ანიჭებდა ავტორებს და ზღუდავდა ლიცენზიებს.¹⁸ გორბაჩოვისეული „პერესტროიკა“ წარმოადგენდა კომპრომისის გზით გადარჩენის უკანასკნელ მცდელობას საბჭოთა კავშირის საბოლოო დაშლამდე.

ამრიგად, იდეალისტური კონცეფცია ჩამოქვეითდა სახელმწიფოს როგორც საკუთრებათა (ინტელექტუალური საკუთრების და საავტორო უფლების ჩათვლით) უზენაესი მფლობელის გაძლიერების იდეოლოგიამდე.¹⁹ იმავდროულად, საბჭოთა კანონმდებლობამ განავითარა საავტორო უფლების მიმართ ცენ-

¹⁶ Lenin V. I.: *State and Revolution*, Annotated and Introduced by Todd Chretien, Haymarket Books, Chicago, Illinois, 2014, 136.

¹⁷ *ibid*, 121.

¹⁸ Mamlyuk B. N.: *Russia & Legal Harmonization: An Historical Inquiry in to IP Reform As Global Convergence and Resistance*, in: *Washington University Global Studies Law Review*, Volume 10, Issue 3, 2011, 564.

¹⁹ Rajan M. T. Sundara: *Copyright and Creative Freedom: A study of post-socialist law reform*, Routledge 2006, 89.

ზორული მიდგომა, რომელიც მემკვიდრეობით დაჰყვა რუსულ საავტორო სამართალს 1828 წელს პირველი საავტოროსამართლებრივი აქტის — ცენზურის შესახებ კანონის მიღებიდან.²⁰ რამდენადაც საავტორო სამართალი აწესრიგებდა ლიტერატურის, ხელოვნებისა და მეცნიერების სფეროებს, რომლებიც ძალზე მნიშვნელოვანი იყო საბჭოური სისტემისთვის საკუთარი იდეოლოგიის დასამკვიდრებლად, აღნიშნულმა სისტემამ მაქსიმუმამდე აიყვანა საავტორო უფლების ცენზორული ხასიათი და რეპრესიული ელემენტიც შესძინა მას.²¹ შედეგად, ხსენებული რეპრესიული რეჟიმის პირობებში, თვით საბჭოთა საავტორო სამართლის საფუძვლად მიჩნეული მორალური უფლებების განხორციელებაც შეუძლებელი ხდებოდა.²² ასეთ პირობებში ავტორი მოკლებული იყო თვით ავტორად მოხსენიების უფლებასაც კი, რისი მაგალითიცაა გროგოლ რობაქიძის „ლამარა“, რომელიც ავტორს ჩამოართვეს (რადგან მისი სახელი გერმანიაში ემიგრაციის შემდეგ ტაბუირებული იყო) და ვაჟა-ფშაველას მიაკუთვნეს²³.

2.3. საბჭოთა საავტორო სამართლის ობიექტური შეფასების საჭიროება

საბჭოთა საავტორო სამართლის მიმართ კრიტიკა ერთი შეფასებით ამგვარად შეიძლება გამოითქვას: თვითნინაალმდეგობრივი. ამგვარი თვითნინაალმდეგობა გამოიხატა იმ ფაქტით, რომ კომუნისტური იდეოლოგია „სახელმწიფოს საბოლოოდ გაუქმების“²⁴ იდეიდან მივიდა სახელმწიფოს გარდაქმნამდე საავტორო უფლებათა უზენაეს მფლობელად. იგივე თვითნინაალმდეგობა ასახავს საავტორო სამართლის დაქვეითებას მორალურ უფლებებზე ორიენტირებიდან — მორალურ უფლებათა ჩამორთმევის რეპრე-

²⁰ Herceg Westren M.: The Development and Debate Over Copyright in Imperial Russia, 1828-1917, in: Russian History, 2003, Vol.30(1-2), 146.

²¹ Rajan M. T. S.: Copyright and Creative Freedom: A study of post-socialist law reform, Routledge 2006, 50.

²² იყვე, 148.

²³ ბაქრაძე ა., კარდუ, ანუ გრიგოლ რობაქიძის ცხოვრება და ღვაწლი, თბულებანი, ტომი II, მერანი, თბილისი, 2004, 106.

²⁴ Lenin V. I.: State and Revolution, Annotated and Introduced by Todd Chretien, Haymarket Books, Chicago, Illinois, 2014, 121.

სიულ პრაქტიკამდე. ამრიგად, აშკარად ჩანს გადახვევა ორთოდოქსული მარქსისტული იდეოლოგიიდან ლენინიზმამდე, რომელიც შემდეგ ბოლშევიზმში გადაიზარდა და უფრო მეტად დაშორდა მარქსიზმს. ამგვარი თვითწინააღმდეგობრივი ხასიათი საბჭოთა სისტემის კოლაფსის ერთ-ერთ უმთავრეს მიზეზსაც წარმოადგენდა, საავტოროსამართლებრივი სისტემის ჩათვლით. თუმცა, საბჭოური სისტემის კოლაფსი არ ნიშნავს იმას, რომ ხელაღებით უნდა უგულვებლევყოთ მისი მემკვიდრეობა და ის გავლენა, რომელიც პოსტსაბჭოთა ქვეყნების თანამედროვე საავტორო კანონმდებლობებშიც იგრძნობა. პირიქით: ხსენებული საბჭოური საფუძვლების ობიექტური შეფასება დაგვეხმარება იმაშიც, რომ ჯეროვნად ავხსნათ საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ წარმართული პროცესებიც ხსენებული ქვეყნების კანონმდებლობებში, თანამედროვე პროცესების ჩათვლით.

3. საავტორო სამართლის ტრანსფორმაცია საბჭოური სისტემიდან დასავლური სტანდარტებისკენ

ერთი მხრივ, საავტორო უფლების საბჭოური დოქტრინა და მეორე მხრივ, მისი დასავლური კონცეფცია, ორ, რადიკალურად განსხვავებულ, შეიძლება ითქვას — ურთიერთსაწინააღმდეგო სისტემებს წარმოადგენდნენ საბჭოთა კავშირის დაშლისას. მიუხედავად ამისა, რადიკალური გადასვლა საბჭოურიდან დასავლური ტიპის რეჟიმზე არაბუნებრივი სისწრაფით მოხდა — ძალზე ნაჩქარევად და მოუმზადებლად.²⁵ 1991 წელს საბჭოთა კავშირის უეცარი დაშლის შემდეგ ახლად დამოუკიდებლობაგამოცხადებული პოსტსაბჭოური ქვეყნები მოულოდნელად წააწყდნენ საკუთარი ეროვნული საავტორო კანონმდებლობის შეუმუშავების საჭიროებას. შედეგად, ყველა მათგანი საბჭოური სისტემიდან, რადიკალურად განსხვავებულ დასავლურ სისტემაზე გადაერთო. ეს არაბუნებრივად სწრაფი გარდაქმნა ნაწილობრივ შიდა საჭიროებითაც იყო განპირობებული, რადგან იმ დროისათვის არსებული საბჭოური საავტორო კანონმდებლობა ვეღარ აწესრიგებდა ახალი ტიპის ურთიერთობებს და რეფორმატორული

²⁵ Rajan M. T. S.: Copyright and Creative Freedom: A study of post-socialist law reform, Routledge 2006, 47.

ინიციატივები ადგილობრივი ჯგუფებისგანაც წამოვიდა.²⁶ მიუხედავად ამისა, შიდა საჭიროებანი არ შეიძლება ჩაითვალოს საერთაშორისო სტანდარტების ასეთი სწრაფი იმპლემენტაციის ერთადერთ მიზეზად.

3.1. საბჭოთა საავტორო სამართლის იგნორირება

ახლად დამოუკიდებლობაგამოცხადებული ქვეყნების მიერ დასავლეთზე ორიენტირებული სისტემის დანერგვის პროცესისთვის ერთ-ერთ დამახასიათებელ თვისებას წარმოადგენდა აგრეთვე უახლოესი წარსულის — საბჭოთა საავტოროსამართლებრივი სისტემის და მისეული მიდგომების სრული იგნორირება²⁷ ისე, თითქოს სუფთა ფურცლიდან იწყებდნენ ეროვნული საავტორო კანონმდებლობის განვითარებას, თითქოს საბჭოური საავტორო სამართალი საერთოდ არ არსებულებოდა. მეორე მხრივ, საბჭოთა საავტორო სამართალმა, რომელიც შვიდ ათეულ წელიწადზე მეტ ხანს მოქმედებდა²⁸ და რომელიც პირველ საავტორო კანონმდებლობას წარმოადგენდა პოსტსაბჭოური ქვეყნების აბსოლუტური უმრავლესობისთვის, „ბუნებრივია, თავისი კვალი დატოვა ინტელექტუალური საკუთრების ინდუსტრიაზე, მის პროდუქტსა და მასთან დაკავშირებულ პროცესებზე“²⁹ და ასე ადვილად მისი უგულვებელყოფა ვერ მოხდებოდა. მართალია, ხსენებული საბჭოური ნორმები უკვე აღარ შეესაბამებოდნენ ახლად დამკვიდრებული თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკის ახალ რეალობას,³⁰ მაგრამ ისინი მაინც ზედმიწევნით შესწავლა-შეფასებას საჭიროებ-

²⁶ Mamlyuk B. N.: Russia & Legal Harmonization: An Historical Inquiry in to IP Reform As Global Convergence and Resistance, in: Washington University Global Studies Law Review, Volume 10, Issue 3, 2011, 566.

²⁷ Rajan M. T. S.: Copyright and Creative Freedom: A study of post-socialist law reform, Routledge 2006, 56.

²⁸ 1917 w. 29 დეკემბრის შემდეგ.

²⁹ Rajan M. T. S.: Copyright and Creative Freedom: A study of post-socialist law reform, Routledge 2006, 56.

³⁰ Dietz A.: Influence of EU Copyright Harmonization Directives on the Building of Post-Socialist Copyright Law in Eastern Europe, in: Janssens, Marie-Christine / Van Overwalle, Geertrui: Harmonization of European IP Law: From European Rules to Belgian Law and Practice, Contributions in Honour of Frank Gotzen, Bruylant/Larcier 2012, 112.

დნენ და არა ასე მარტივად უგულებელყოფას, რადგან „საავტორო უფლების მიმართ წარსულ მიდგომათა უკრიტიკო იგნორირება იმას მოასწავებს, რომ ის სამართლებრივი აზროვნება უგულებელყოფილ იქნა, რომელსაც ისინი წარმოადგენდნენ, ახალ სისტემაზე მათი განგრძობადი გავლენის ჯეროვანი შეფასების გარეშე“.³¹

3.2. შიდა ეროვნულ საჭიროებათა იგნორირება

წინამორბედი სამართლებრივი სისტემის იგნორირებასთან ერთად, საავტორო სამართლის საერთაშორისო რეჟიმის მოთხოვნების სასარგებლოდ, გარდამავალ საფეხურზე მყოფი ქვეყნების შიდა საჭიროებანიც დიდწილად იქნა უგულებელყოფილი.³² უმეტეს შემთხვევებში მოდელებად მიიჩნეოდნენ დასავლეთ ევროპული ქვეყნების შედარებით ხანდაზმული საავტოროსამართლებრივი სისტემები,³³ რომელთაგანაც ხდებოდა ნორმათა კოპირება. ახლად ჩამოყალიბებულ ეროვნულ კანონმდებლობებში მიმდინარე ამგვარი გარდაქმნის პროცესი შეიძლება განისაზღვროს როგორც სამართლებრივი ექსპორტი,³⁴ ან/და სამართლებრივი ტრანსპლანტაცია,³⁵ რაც ნიშნავს სხვა სამართლებრივი სისტემიდან კანონის „სესხებას“.³⁶ უფრო კრიტიკულნი თუ ვიქნებით, ამგვარ პროცესს „საკანონმდებლო კოპირება“ შეიძლება ეწოდოს, რაც გამოიხატებოდა საერთაშორისო ხელშეკრულებებიდან და და-

³¹ Rajan M. T. S.: Copyright and Creative Freedom: A study of post-socialist law reform, Routledge 2006, 56.

³² იქვე, 49.

³³ Dietz A: Influence of EU Copyright Harmonization Directives on the Building of Post-Socialist Copyright Law in Eastern Europe, in: Janssens, Marie-Christine / Van Overwalle, Geertui: Harmonization of European IP Law: From European Rules to Belgian Law and Practice, Contributions in Honour of Frank Gotzen, Bruylant/Larcier 2012, 102.

³⁴ Rajan M. T. S.: Copyright and Creative Freedom: A study of post-socialist law reform, Routledge 2006, 57.

³⁵ Mamlyuk B. N.: Russia & Legal Harmonization: An Historical Inquiry in to IP Reform As Global Convergence and Resistance, in: Washington University Global Studies Law Review, Volume 10, Issue 3, 2011, 566-567.

³⁶ Chen-Wishart M.: Legal Transplant of Undue Influence: Lost in Translation or a Working Misunderstanding?, in: International and Comparative Law Quarterly, Volume 62, Issue 1, January 2013, 1.

სავლეთ ევროპული მოდელებიდან სამართლებრივი ნორმების ბრმად დანერგვაში. შედეგად, „სამართლებრივმა რეფორმამ თანდათან მიიღო ამერიკული, ან ევროპული კანონმდებლობის ნორმების ადგილობრივ ენებზე თარგმნის ფორმა“.³⁷ მიუხედავად იმისა, რომ ხსენებული სამართლებრივი რეფორმები ყოფილ სოციალისტურ ქვეყნებში დახასიათებულ იქნენ როგორც „ძალზე ნაყოფიერი საკანონმდებლო ოთხმოცდაათიანები“ და ქებაც დაიმსახურეს „აშკარად თანამედროვე საავტორო კანონების შექმნისთვის, რომლებიც ხშირად უფრო თანამედროვენი იყვნენ, ვიდრე მათი მოდელები — ხანდაზმული დასავლეთევროპული კანონები“.³⁸ მაგრამ ეს კომპლიმენტი ხსენებული დასავლეთევროპული საავტორო სამართლებრივი ნორმების წარმატებულ გადანერგას უფრო ეძღვნება. იმავდროულად, ხსენებული რეფორმები უგულვებელყოფდნენ გარდამავალ ეტაპზე მყოფი ქვეყნების შიდა საჭიროებებს და „პოლიტიკის განვითარების თვალსაზრისით საოცარი სისუსტე ახასიათებდათ“.³⁹ შესაბამისად, საავტორო სამართლის საბჭოურიდან დასავლურ სისტემაზე სწრაფი გადასვლა გამოიხატა პოსტსაბჭოური ქვეყნების შიდა კანონმდებლობათა ნორმებში საერთაშორისო მოთხოვნათა წარმატებულ ტრანსპლანტაციაში⁴⁰ და არა ამ ქვეყნების შიდა ეროვნულ საჭიროებებზე დაფუძნებული დამოუკიდებელი პოლიტიკის შემუშავებაში, რაც უფრო სასურველი იქნებოდა.

³⁷ Rajan M. T. S.: *Copyright and Creative Freedom: A study of post-socialist law reform*, Routledge 2006, 51.

³⁸ Dietz A.: *Influence of EU Copyright Harmonization Directives on the Building of Post-Socialist Copyright Law in Eastern Europe*, in: Janssens, Marie-Christine / Van Overwalle, Geertrui: *Harmonization of European IP Law: From European Rules to Belgian Law and Practice*, Contributions in Honour of Frank Gotzen, Bruylant/Larcier 2012, 101-103.

³⁹ Rajan M. T. S.: *Copyright and Creative Freedom: A study of post-socialist law reform*, Routledge 2006, 47.

⁴⁰ Dietz A.: *Influence of EU Copyright Harmonization Directives on the Building of Post-Socialist Copyright Law in Eastern Europe*, in: Janssens, Marie-Christine / Van Overwalle, Geertrui: *Harmonization of European IP Law: From European Rules to Belgian Law and Practice*, Contributions in Honour of Frank Gotzen, Bruylant/Larcier 2012, 101-103.

3.3. საერთაშორისო ზეგავლენა

საბჭოურიდან დასავლურ სისტემაზე ასეთი სწრაფი და რადიკალური გადასვლის მიზეზი იყო: სამუშაო ჯგუფების მიერ გახმოვანებული შიდა ინიციატივები,⁴¹ მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის მიერ წარმართული საერთაშორისო ეკონომიკურ პროცესებში ინტეგრირებისა და მონაწილეობის მნიშვნელოვანი მიზანი,⁴² აგრეთვე შესამჩნევი საერთაშორისო ზენოლა.⁴³ ზოგადად, „დამარცხებული“ სოციალისტური სისტემის მიმართ „გამარჯვებული“ დასავლური სისტემის დამოკიდებულება, რაც უფრო თვალსაჩინო გახდა საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ, დახასიათებულ იქნა როგორც „აგრესიულად დასავლური მიდგომა რეფორმისადმი“.⁴⁴ წესისამებრ, საავტოროსამართლებრივი კანონმდებლობის მიერ მიღწეული პროგრესის შეფასება დასავლური ქვეყნებისა და მათი საბაზრო ეკონომიკების პერსპექტივიდან ხდება ხოლმე. თუმცა ისიც აღინიშნა, რომ მაგალითად, „პოსტსოციალისტურ კანონმდებლობებს გარკვეული სირთულეები შეექმნათ კომპიუტერული პროგრამების დაცვის ახალი რთული რეჟიმის გააზრებაში“⁴⁵. ზოგადად, „ინტელექტუალური საკუთრების საერთაშორისო საზოგადოების თავკერძობა და ქედმაღლობა“, ასევე ცნობილი როგორც „არაფრის სწავლის მსურველი დამოკიდებულება“, თანდათან გადაიზარდა იმ მოვლენაში,

⁴¹ Mamlyuk B. N.: Russia & Legal Harmonization: An Historical Inquiry in to IP Reform As Global Convergence and Resistance, in: Washington University Global Studies Law Review, Volume 10, Issue 3, 2011, 566.

⁴² Rajan M. T. S.: Copyright and Creative Freedom: A study of post-socialist law reform, Routledge 2006, 47.

⁴³ Haigh M., Of Ducks and Downloads: The Moral Economy of Intellectual Property in Post-Soviet Society, in: Libri: International Journal of Libraries and Information Services, Dec, 2009, Vol.59(4), 251.

⁴⁴ Rajan M. T. S.: Copyright and Creative Freedom: A study of post-socialist law reform, Routledge 2006, 64.

⁴⁵ Dietz A.: Influence of EU Copyright Harmonization Directives on the Building of Post-Socialist Copyright Law in Eastern Europe, in: Janssens, Marie-Christine / Van Overwalle, Geertrui: Harmonization of European IP Law: From European Rules to Belgian Law and Practice, Contributions in Honour of Frank Gotzen, Bruylant/Larcier 2012, 109.

რომელსაც „სამართლებრივ იმპერიალიზმს“⁴⁶ უწოდებენ. მეორე მხრივ, თუ გავიხსენებთ ადრეული 1990-იანი წლებისთვის დამახასიათებელ ვითარებას და დასავლური თავისუფალი საბაზრო სისტემის მიერ დამარცხებულ კომუნისტურ იდეოლოგიაზე გამარჯვების ეიფორიას, ამგვარი დამოკიდებულება გასაკვირი აღარ იქნება. თუმცა მას შემდეგ გასული ის დრო, რომელიც ორ ათწლეულზე მეტ ხანს შეადგენს, სავსებით საკმარისია იმისთვის, რომ ხსენებული ეიფორია მინელდეს და საავტორო სამართალში 1990-იანი წლების გარდაქმნები უფრო ობიექტურად შეფასდეს.

1990-იანი წლების საავტორო სამართლის რეფორმის მიმართ ამგვარი ცალმხრივი დამოკიდებულება მხოლოდ ინტელექტუალური საკუთრების საერთაშორისო საზოგადოების მიდგომით როდია გამოწვეული. პოსტსაბჭოური ქვეყნების ადგილობრივი კანონმდებელნიც დასავლურ პერსპექტივას მიიჩნევენ ერთადერთ, გამოსაყენებელ კრიტერიუმად საავტოროსამართლებრივი მონესრიგების ახალ ფორმაზე გადასვლის შეფასებისთვის და უკრიტიკოდ იღებენ დასავლური საზოგადოების მიერ დადგენილ სტანდარტებს. ამგვარ „თანამშრომლობას“, ერთი მხრივ, „აგრესიულად დასავლურ დამოკიდებულებას“⁴⁷ და მეორე მხრივ, ადგილობრივი კანონმდებლების „შემგუებლობას“ შორის, შედეგად მოსდევს მდგომარეობა, როდესაც ასე ბრმად გადმოღებული ნორმები „ქალაქზე დაწერილ კანონებად“⁴⁸ რჩებიან და რეალობაში მათი სრულყოფილი დანერგვა ვერ ხერხდება. მომავლისთვის ამგვარი მდგომარეობის თავიდან ასარიდებლად საჭიროა: კრიტიკული მიდგომის ჩამოყალიბება საავტორო სამართლის დასავლური სტანდარტების მიმართ, შიდა ეროვნულ საჭიროებათა და თითოეული პოსტსაბჭოთა ქვეყნის ადგილობრივი წინაპირობების გათვალისწინება. ზემოთ ჩამოთვლილი საფუძვლად უნდა

⁴⁶ Rajan M. T. S.: Copyright and Creative Freedom: A study of post-socialist law reform, Routledge 2006, 58-59.

⁴⁷ *iqve*, 64.

⁴⁸ Dietz A: Influence of EU Copyright Harmonization Directives on the Building of Post-Socialist Copyright Law in Eastern Europe, in: Janssens, Marie-Christine / Van Overwalle, Geertrui: Harmonization of European IP Law: From European Rules to Belgian Law and Practice, Contributions in Honour of Frank Gotzen, Bruylant/Larcier 2012, 113.

დაედოს საავტორო სამართლის სამომავლო რეფორმებს ხსენებულ ქვეყნებში.

4. საავტორო კანონმდებლობა პოსტსაბჭოთა ქვეყნებში

ახლად დამოუკიდებლობაგამოცხადებულ პოსტსაბჭოურ ქვეყნებში საავტორო კანონმდებლობათა განვითარების საწყისი ეტაპი არათანმიმდევრულობითა და არასტაბილურობით გამოირჩეოდა. თავდაპირველად, საავტორო კანონმდებლობა შეტანილ იქნა სამოქალაქო კოდექსებში საბჭოთა კავშირში დამკვიდრებული ზოგადი სტანდარტის შესაბამისად, ხოლო მათი იქიდან ამოღებისა და საავტორო უფლების მომწესრიგებელ ცალკე კანონთა მიღების საჭიროების შესახებ პოზიციის ჩამოსაყალიბებლად პოსტსაბჭოთა ქვეყნებს დიდი დრო დასჭირდათ. რუსეთის ფედერაცია პირველი იყო, რომელმაც საავტორო და მომიჯნავე უფლებათა მომწესრიგებელი ცალკე აქტი მიიღო 1993 წლის ივლისში (რომელიც შეიცვალა 2002 წლის დეკემბერში),⁴⁹ თუმცა შემდეგ ეს მიდგომა შეიცვალა და სადღეისოდ ინტელექტუალური საკუთრების სფერო, საავტორო სამართლის ჩათვლით, სამოქალაქო კოდექსით რეგულირდება.⁵⁰ უკრაინაში პირველად 1993 წელს მიიღეს საავტორო უფლების შესახებ კანონი, რომელიც მას შემდეგ რამდენიმეჯერ შეიცვალა. მოლდოვამ საავტორო უფლების შესახებ კანონი მიიღო 1994 წელს, რომელიც 2010 წლის ივლისში ჩაანაცვლა საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ ახალი კანონით.⁵¹ აზერბაიჯანული კანონი საავტორო უფლების შესახებ 1996 წელს იქნა მიღებული და რამდენჯერმე შეიცვალა 2013 წლის აპრილამდე. სომხეთმაც 1996 წელს მიიღო პირველი კანონი საავტორო უფლების შესახებ, შემდეგ კი მიღებულ იქნა ახალი სამოქალაქო კოდექსის გეგმა, თუმცა საბოლოოდ მაინც ახალი კანონის სასარგებლოდ იქნა გადაწყვეტილება მიღებული (რომელიც 1999 წელს

⁴⁹ O'Connor T. S.: Development of intellectual property laws for the Russian Federation, in: Journal of Business Research 64 (2011), 1013.

⁵⁰ რუსეთის ფედერაციის სამოქალაქო კოდექსი, ნაწილი მე-4, თავი 70.

⁵¹ Pilch J. T.: Current Copyright Legislation of the CIS Nations and Its Relevance for U.S. Library Collections: The Laws of Russia, Ukraine, Belarus, and Moldova, in: Slavic & East European Information Resources, Vol. 5(1/2) 2004, 83.

მიიღეს და 2006 წელს ახალი კანონით ჩაანაცვლეს).⁵² საქართველოში საავტორო უფლება ჯერ სამოქალაქო კოდექსით წესრიგდებოდა, შემდეგ კი მიღებულ იქნა 1999 წლის კანონი „საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ“, რომელშიც ცხრაჯერ იქნა შეტანილი ცვლილება და რომელიც დღესაც მოქმედებს.

4.1. შედარება საავტორო კანონმდებლობებს შორის

სტრუქტურის მხრივ ხსენებული ქვეყნების საავტორო უფლების მომწესრიგებელი კანონები მნიშვნელოვნად განსხვავდებიან ერთიმეორისგან. ზოგადად, ისინი მეტ-ნაკლებად ეფუძნებიან საავტორო სამართლის „ხუთსვეტოვან სისტემას“, რომელიც მოიცავს: 1) საავტორო სამართლის არსებით ნაწილს (ობიექტები, მფლობელები, მორალური და მატერიალური უფლებები, ხანგრძლივობა და შეზღუდვები); 2) მომიჯნავე უფლებებს; 3) საავტორო ხელშეკრულებას; 4) კოლექტიურ საფუძველზე მმართველ ორგანიზაციას და ბოლოს, 5) საავტორო უფლების განხორციელებასთან დაკავშირებულ ნორმებს.⁵³ სომხეთის და უკრაინის კანონები, რომლებიც სტრუქტურულად ერთიმეორეს ემსგავსებიან და ორივე ექვს ნაწილად იყოფა, ყველაზე უფრო ახლოს არიან ხსენებულ მოდელთან. იგივე ითქმის აზერბაიჯანული კანონის შესახებ, რომელიც სტრუქტურულად ოდნავ განსხვავდება წინა ორი კანონისგან. ქართული და მოლდოვური კანონები ყველაზე მეტ ნაწილს შეიცავენ (ქართული კანონი — 12 თავს, მოლდოვური — 10 თავს).

ქართული⁵⁴ და მოლდოვური⁵⁵ კანონები შეიცავენ თითო-თითო თავს, რომელიც აწესრიგებს ქონებრივი უფლებების შეზღუდვას.

⁵² Abovyan A.: Challenges of Copyright in the Digital Age: Comparison of the Implementation of the EU Legislation in Germany and Armenia, Herbert Utz Verlag 2014, 13.

⁵³ Dietz A.: Influence of EU Copyright Harmonization Directives on the Building of Post-Socialist Copyright Law in Eastern Europe, in: Janssens, Marie-Christine / Van Overwalle, Geertui: Harmonization of European IP Law: From European Rules to Belgian Law and Practice, Contributions in Honour of Frank Gotzen, Bruylant/Larcier 2012, 104.

⁵⁴ „საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ“ საქართველოს კანონის III თავი.

შნორედ ეს ამსგავსებს მათ გერმანულ კანონს საავტორო უფლების შესახებ⁵⁶ (ზოგადად, საავტორო სამართლის გერმანული სისტემა საფუძვლად დაედო საავტორო კანონმდებლობას როგორც პოსტსაბჭოურ, ისე აღმოსავლეთ ევროპის სხვა ქვეყნებში)⁵⁷. თუმცა ამ კანონების შედარება გვიჩვენებს შესაბამის თავებში მუხლების განსხვავებულ რაოდენობას: მოლდოვური კანონი შეიცავს 6 მუხლს და ქართული კანონი 10 მუხლს. მაშინ, როცა გერმანულ კანონში შეზღუდვების მარეგულირებელი თავი 37 მუხლს შეიცავს. „ბალანსზე დაფუძნებული“ მიდგომის თვალსაზრისით, ამგვარი შეზღუდვები აბალანსებენ ერთი მხრივ, საავტორო უფლების მქონეთა ქონებრივ უფლებებს, ხოლო მეორე მხრივ, საავტორო უფლების ობიექტით მოსარგებლეთა ინტერესებს. შესაბამისად, შეზღუდვები უნდა ემსახურობდეს საავტორო უფლების მქონეთა ქონებრივი უფლებების დაბალანსებას.

4.2. სასამართლო პრაქტიკის განვითარება

საავტორო უფლებასთან დაკავშირებული სასამართლო პრაქტიკა საკმაოდ დიმიანიურად განვითარდა უკანასკნელი ორი ათწლეულის მანძილზე. თავდაპირველად სასამართლოებს უხდებოდათ განხილვა იმ ურთიერთობებისა, რომლებიც დაიწყო საბჭოური საავტორო კანონმდებლობის მოქმედებისას.⁵⁸ გარდა ამისა, ცალკეულ შემთხვევებში, სასამართლოს ჰქონდა ცალკეული სტანდარტის დადგენის შესაძლებლობა, რომელიც საფუძვლად დაედებოდა საავტორო უფლების ობიექტის განსაზღვრას. თუმცა ეს შესაძლებლობა ჯეროვნად არ იქნა გამოყენებული.⁵⁹ ამგვარი მიდგომის გამო მართლმსაჯულების ევროპულმა სასამართლომაც

⁵⁵ თავი III, მოლდოვის რესპუბლიკის კანონი საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ.

⁵⁶ Teil 1, Abschnitt 6, Urheberrechtsgesetz.

⁵⁷ Matanovac Vučković R.: Implementation of Directive 2014/26/EU on Collective Management and Multi-Territorial Licensing of Musical Rights in Regulating the Tariff-Setting Systems in Central and Eastern Europe, in: IIC - International Review of Intellectual Property and Competition Law, 2016, Vol.47(1), 31.

⁵⁸ მაგ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილება 20/11/2002 (3კ/829-02).

⁵⁹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილება 01/12/2009 (ას-468-780-09).

დაიმსახურა კრიტიკა, რომლის მიხედვითაც, მას ჰქონდა ზოგადი სტანდარტის განსაზღვრის შესაძლებლობა, რომელიც ასევე არ იქნა გამოყენებული.⁶⁰ თუმცა ქართული სასამართლოს შემთხვევაში, ხსენებული მიდგომა შეიძლება გამართლებულ იქნას იმით, რომ სასამართლომ განსახილველი საკითხი ინდივიდუალურ საკითხად მიიჩნია, სადაც შეფასების ტვირთი ეკისრებათ მოსამართლეებს ყველა ფაქტორის ერთობლივად განხილვის შემდეგ.⁶¹

5. ევროპული კავშირის საავტორო სამართლის იმპლემენტაცია იმ ქვეყნების კანონმდებლობებში, რომლებიც ევროპული კავშირის წევრები არ არიან

პოსტსაბჭოთა ქვეყნებში საავტორო სამართლის რეფორმირების პროცესის შეფასება ასევე ვრცელდება ხსენებული ქვეყნების კანონმდებლობებში ევროპული საავტორო სამართლის იმპლემენტაციაზეც. სახელდობრ, „ბრმა კოპირების“ მეთოდი ევროპული კავშირის საავტორო სამართლის იმპლემენტაციის დროსაც იქნა გამოყენებული. ამ მხრივ პოსტსაბჭოური ქვეყნების კანონები განსხვავდებიან ერთიმეორისგან. მაგალითად, მონაცემთა ბაზის განსაზღვრება, რომელიც მონაცემთა ბაზის ღირექტივის⁶² ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ნორმაა, პოსტსაბჭოური ქვეყნების კანონმდებლობებში სხვადასხვანაირადაა იმპლემენტირებული. მაგალითად, „საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ“ საქართველოს კანონში ეს ნორმა თითქმის უცვლელადაა გადმოტანილი.⁶³ სომხეთის კანონში დეფინიციის პირველი ნაწილი ღირექტივისას ემთხვევა, თუმცა შეძენასთან დაკავშირებით მნიშვნელოვანი ნაწილია დამატებული.⁶⁴ რუსეთის ფედერაციის სამოქალაქო კოდექსი მონაცემთა ბაზას ღირექტივისგან საკმაოდ

⁶⁰ ი.ე. ჩასეჩი-518/08 (15.04.2010).

⁶¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილება 01/12/2009 (ას-468-780-09).

⁶² რტ. 1.2, ირეცტივე 96/9/ჩ.

⁶³ „საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-4 მუხლის „ნ“ ქვეპუნქტი.

⁶⁴ მუხლი 58.1, სომხეთის კანონი საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ.

განსხვავებულად განსაზღვრავს⁶⁵ და აზერბაიჯანული კანონის განსაზღვრებაც⁶⁶ რუსულის მსგავსია. უკრაინულ კანონში არსებული დეფინიცია⁶⁷ შეიცავს ელემენტებს ორივე განმარტებიდან. მოლდოვური კანონიც რამდენიმე ელემენტს ამატებს დირექტივისეულ განმარტებას და შედგენილ ვარიანტს გვთავაზობს.⁶⁸

ზოგადად, ევროპული საავტორო სამართლის იმპლემენტაცია პოსტსაბჭოური ქვეყნების კანონმდებლობებში განპირობებულია რამდენიმე ფაქტორით: ზოგ შემთხვევაში იგი მიჩნეულია ევროპის „საუკეთესო პრაქტიკად“⁶⁹, თუმცა უფრო ხშირად ამგვარი იმპლემენტაცია პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ შეთანხმებითა და ასოცირების შეთანხმებით ნაკისრ ვალდებულებათა შესრულების შედეგია. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში „ბრმა იმპლემენტაციისა“ და შიდა ეროვნულ საჭიროებათა უგულებელყოფის რისკი უფრო მაღალია, რის გამოც ამგვარ ნორმათა რეალური ამოქმედება პრობლემურ საკითხად რჩება.

დასკვნა

პოსტსაბჭოთა ქვეყნებში მიმდინარე საავტორო სამართლის ტრანსფორმაცია წარმოადგენს კომპლექსურ პროცესს, რომელიც ასევე კომპლექსურად უნდა იქნას განხილული შედარებითი ანალიზის საფუძველზე, რაც დღემდე იშვიათობას წარმოადგენს პოსტსაბჭოურ სივრცეში, სადაც აღნიშნული პროცესი იზოლირებულად განიხილება და არა ერთიანად. გარდა ამისა, ტრანსფორმაციის ანალიზი უნდა ემყარებოდეს როგორც საბჭოური სამართლის, ასევე თანამედროვე დასავლური სამართლებრივი

⁶⁵ მუხლი 1260.1, რუსეთის ფედერაციის სამოქალაქო კოდექსი.

⁶⁶ მუხლი 4, აზერბაიჯანის კანონი საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ.

⁶⁷ მუხლი 1, უკრაინის კანონი საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ.

⁶⁸ Art. 2, Law of the Republic of Moldova on Copyright and Related Rights.

⁶⁹ Dietz A.: Influence of EU Copyright Harmonization Directives on the Building of Post-Socialist Copyright Law in Eastern Europe, in: Janssens, Marie-Christine / Van Overwalle, Geertrui: Harmonization of European IP Law: From European Rules to Belgian Law and Practice, Contributions in Honour of Frank Gotzen, Bruylant/Larcier 2012, 104.

სტანდარტების კრიტიკულ და ობიექტურ შეფასებას, განსახილველი პოსტსაბჭოთა ქვეყნების შიდა ეროვნული ინტერესების გათვალისწინებით, რაც ასევე იშვიათობას წარმოადგენს ხსენებულ სივრცეში. საავტორო სამართლის ტრანსფორმაციის პროცესის პერიოდიზაციისას გამოყოფილ იქნა ოთხი ძირითადი ეტაპი: საბჭოური საავტორო სამართალი; გადასვლა კომუნისტურიდან დასავლურ სამართლებრივ სისტემაზე; ეროვნულ საავტორო კანონმდებლობათა განვითარება და ევროპული კავშირის საავტორო სამართლის დანერგვა აღნიშნულ ეროვნულ კანონმდებლობებში. ეს ოთხივე ეტაპი განხილულ იქნა ცალ-ცალკე, შედარებითი ანალიზის საფუძველზე, რის შედეგადაც გამოვლინდა ტრანსფორმაციის პროცესისთვის დამახასიათებელი თავისებურებანი და აგრეთვე სამომავლო რეფორმებისთვის ცალკეული რეკომენდაციები.